

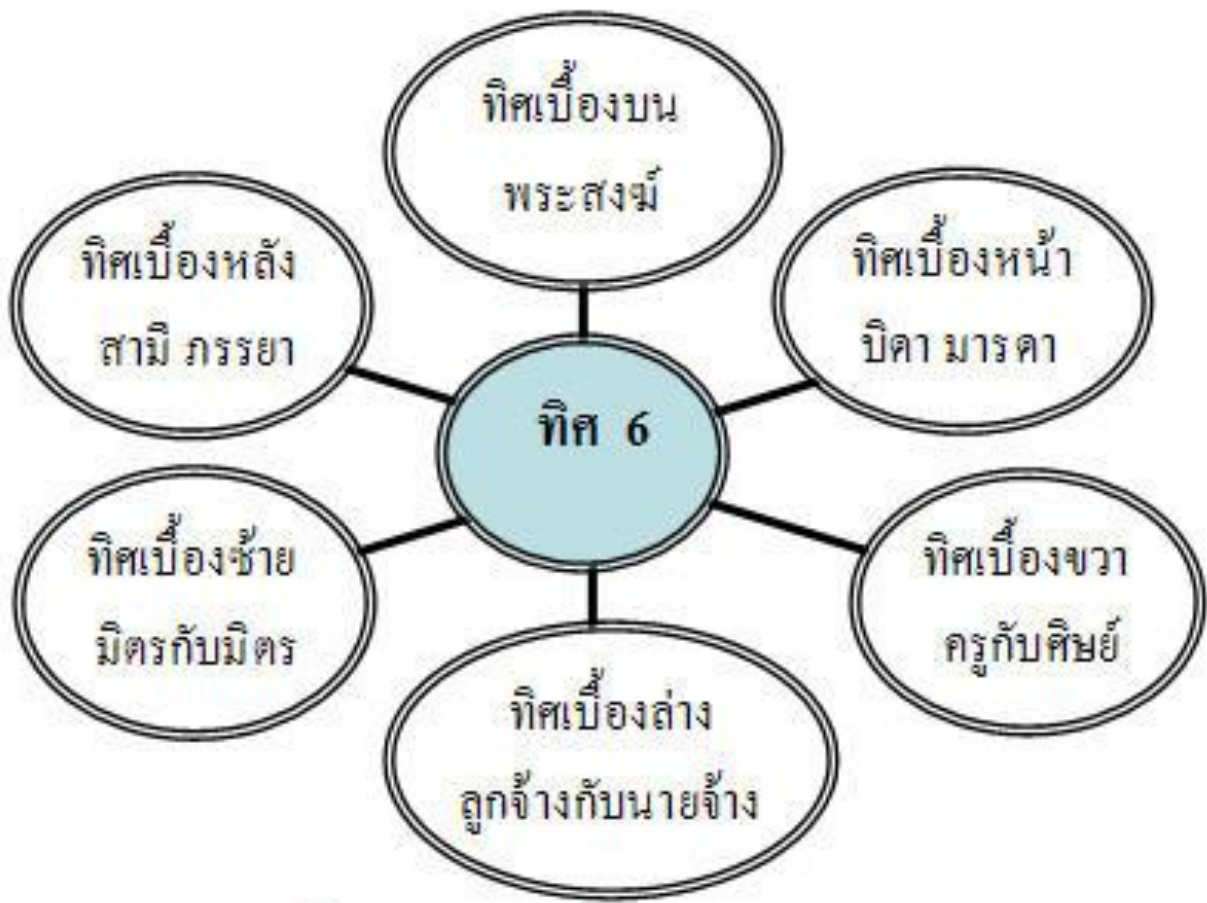
ธรรมะจากพระโอษฐ์..... หลักปฏิบัติต่อทิศทั้ง ๖

ป่วยวันเสาร์หนึ่งที่ผมจะต้องมาทำงาน แต่เป็นการทำงานนอก ทอ. ในบรรยากาศใสดุฆุณเคนคไท ซึ่งเป็นงานในส่วนของการปกป้องงบประมาณ ผมได้สนทนากับนายทหารท่านหนึ่ง โดยท่านได้แนะนำผมถึงวิธีการปฏิบัติตนกับทิศทั้ง ๖ ซึ่งในตอนแรกผมเองไม่เข้าใจหรอกว่า ทิศทั้ง ๖ คืออะไร แต่หลังจากเวลาการสนทนาผ่านไปประมาณ ๑ ชั่วโมง นายทหารท่านนั้นทำให้ผมทราบว่า ทิศทั้ง ๖ เป็นคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นคำสอนที่ หันสมัย และปรับนำมาใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ผมจึงได้ลองค้นหาเพิ่มเติมดูจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ด้วยความที่ต้องการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด) เมื่อลองศึกษาดูแล้วผมจึงมั่นใจว่าถ้าท่านได้อ่านบทความนี้ จะทำให้ท่านได้เข้าใจถึงการปฏิบัติตนกับผู้ที่อยู่รอบตัวเราเป็นอย่างดี และคิดว่าอาจจะเป็นประโยชน์ต่อท่านทั้งหลายต่อไปครับ

สุนทรภู่สอนให้รู้จักรักบิดามารดาและรู้จักรักตัวเองเพราะเป็นที่พึ่ง แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนไว้ลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น พระพุทธเจ้าสอนให้รักและเคารพในทิศ ๖" ซึ่งหมายถึง บุคคลต่าง ๆ " ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคม ท่านสอนว่า ผู้ที่เราควรให้ความรัก ความเคารพและสำนึกในบุญคุณนั้นเปรียบได้ดังทิศที่อยู่รอบตัว หากจะให้เรานึกถึงทิศที่อยู่รอบตัว เราคงนึกได้เพียง ๔ ทิศ คือ ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย และทิศเบื้องขวา

แต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงสอนไว้ลึกซึ้งกว่านั้นว่ายังมีทิศเบื้องล่างและทิศเบื้องบนอีก ๒ ทิศ รวมทั้งหมดเป็นทิศ ๖

ภาพที่ 6.12 สรุปทิศ 6

ที่มา : พนมไพร ไชยวงศ์ (2548: 104)

หลักปฏิบัติต่อทิศทั้ง ๖

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ในอริยวินัย มีการนอบน้อมทิศทั้งหกอย่างไรพระเจ้าข้า ! พระองค์จงทรงแสดงธรรมที่เป็นการนอบน้อม ทิศทั้งหกในอริยวินัยเถิด”

คหบดีบุตร ! ฟังทราบว่ามีอยู่คือฟังทราบว่า มารดาบิดา เป็นปूरติมทิศ (ทิศเบื้องหน้า) ฟังทราบว่าอาจารย์ เป็นทักษิณทิศ (ทิศเบื้องขวา), ฟังทราบว่าบุตรภรรยา เป็นปัจฉิมทิศ (ทิศเบื้องหลัง), ฟังทราบว่ามิตรสหาย เป็นอุตตรทิศ (ทิศเบื้องซ้าย), ฟังทราบว่าทาสกรรมกร เป็น เหมฐิมทิศ (ทิศเบื้องต่ำ), ฟังทราบว่าสมณพราหมณ์ เป็นอุปริมทิศ (ทิศเบื้องบน).

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา อันบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ ดังนี้ว่า :-

- (๑) ท่านเลี้ยงเราแล้ว เราจักเลี้ยงท่าน
- (๒) เราจักทำกิจของท่าน
- (๓) เราจักดำรงวงศ์สกุล
- (๔) เราจักปฏิบัติตนเป็นทายาท
- (๕) เมื่อท่านทำกาลละล่วงลับไปแล้ว เราจักกระทำทักษิณาอุทิศท่าน

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหน้า คือ บิดามารดา อันบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์บุตรโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

(๑) ห้ามเสียจากบาป

(๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี

(๓) ให้ศึกษาศิลปะ

(๔) ให้มีคู่ครองที่สมควร

(๕) มอบมรดกให้ตามเวลา

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องหน้านั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

ถ้าเราได้ปฏิบัติได้ดังที่กล่าวมาแล้วก็จะเป็นกุศลจิต ที่ดีต่อบิดามารดา ทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้าในชีวิต

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องขวา

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องขวา คือ อาจารย์ อันศิษย์พึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

(๑) ด้วยการลุกขึ้นยืนรับ

(๒) ด้วยการเข้าไปยืนคอยรับใช้

(๓) ด้วยการเชื่อฟังอย่างยิ่ง

(๔) ด้วยการปรนนิบัติ

(๕) ด้วยการศึกษาศิลปวิทยาโดยเคารพ

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องขวา คือ อาจารย์ อันศิษย์ปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์โดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

(๑) แนะนำดี

(๒) ให้ศึกษาดี

(๓) บอกศิลปวิทยาสั้นเชิง

(๔) ทำให้เป็นที่รู้จักในมิตรสหาย

(๕) ทำการคุ้มครองให้ในทิศทั้งปวง

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องขวานั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

การที่เราเป็นศิษย์ ต้องรู้จักบุญคุณของคุณของครูอาจารย์ในฐานะที่ท่านเหล่านั้นได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทำให้เราได้เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ รอบตัว ดังนั้นการรู้จักบุญคุณของครูอาจารย์จึงเป็นสิ่งที่ประเสริฐ

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหลัง

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา อันสามีพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) ด้วยการยกย่อง
- (๒) ด้วยการไม่ดูหมิ่น
- (๓) ด้วยการไม่ประพุดินอกใจ
- (๔) ด้วยการมอบความเป็นใหญ่ในหน้าที่ให้
- (๕) ด้วยการให้เครื่องประดับ

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา อันสามีปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์สามีโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) จัดแจงการงานดี
- (๒) สงเคราะห์คนข้างเคียงดี
- (๓) ไม่ประพุดินอกใจ
- (๔) ตามรักษาทรัพย์ที่มีอยู่
- (๕) ขยันขันแข็งในการงานทั้งปวง

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องหลังนั้น เป็นอันว่ากุศลบุตรนั้นปิดกันแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

การปฏิบัติที่ดีต่อคู่ครองเป็นสิ่งที่ต้องทำเป็นอย่างยิ่ง เพราะคู่ครองที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิด

ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และที่สำคัญคือต้องซื่อสัตย์ต่อกันละกัน

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องซ้าย

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย อันกุลบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) ด้วยการให้ปัน
- (๒) ด้วยการพูดจาไพเราะ
- (๓) ด้วยการประพฤติประโยชน์
- (๔) ด้วยการวางตนเสมอกัน
- (๕) ด้วยการไม่กล่าวคำอันเป็นเครื่องให้แตกกัน

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย อันกุลบุตรปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) รักษามิตรผู้ประมาทแล้ว
- (๒) รักษาทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
- (๓) เป็นที่พึ่งแก่มิตรเมื่อมีภัย
- (๔) ไม่ทอดทิ้งในยามมีอันตราย
- (๕) นับถือสมาชิกในวงศ์ของมิตร

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องซ้ายนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกันแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

การมีเพื่อนที่ดี และการเป็นเพื่อนที่ดีของผู้อื่น จะทำให้ชีวิตอยู่ดีมีความสุข ไม่ต้องกลัวว่าเพื่อนจะทำร้าย หรือหักหลังเรา

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องต่ำ

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสกรรมกร อันนายพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) ด้วยให้ทำงานตามกำลัง
- (๒) ด้วยการให้อาหารและรางวัล
- (๓) ด้วยการรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้
- (๔) ด้วยการแบ่งของมีรสประหลาดให้
- (๕) ด้วยการปล่อยให้อิสระตามสมัย

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องต่ำ คือ ทาสกรรมกร อันนายปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์นายโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) เป็นผู้ลุกขึ้นทำงานก่อนนาย
- (๒) เลิกงานทีหลังนาย
- (๓) ถือเอาแต่ของที่นายให้
- (๔) กระทำการงานให้ดีที่สุด
- (๕) นำเกียรติคุณของนายไปรำลือ

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องต่ำนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

การมีลูกน้องที่ดีจะทำให้การทำงานของเรอดีขึ้น และผู้ที่วางแผนการบริหารลูกน้อง ให้สามารถทำงานแทนเราได้เป็นอย่างดี ถือว่ามีลาภอันประเสริฐ

หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องบน

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ อันกุลบุตรพึงปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการ คือ :-

- (๑) ด้วยเมตตาทายกรรม
- (๒) ด้วยเมตตาวจีกรรม
- (๓) ด้วยเมตตาโมนกรรม
- (๔) ด้วยการไม่ปิดประตู (คือยินดีต้อนรับ)
- (๕) ด้วยการคอยถวายอาμισทาน

คหบดีบุตร ! ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์ อันกุลบุตรปฏิบัติต่อโดยฐานะ ๕ ประการเหล่านี้แล้ว

ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรโดยฐานะ ๖ ประการ คือ :-

- (๑) ห้ามเสียจากบาป
- (๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- (๓) อนุเคราะห์ด้วยใจอันงดงาม
- (๔) ให้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง

(๕) ทำสิ่งที่ได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้งถึงที่สุด

(๖) บอกทางสวรรค์ให้

เมื่อเป็นดังนี้ ทิศเบื้องบนนั้น เป็นอันว่ากุลบุตรนั้นปิดกั้นแล้วเป็นทิศเกษม ไม่มีภัยเกิดขึ้น.

การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมที่ดีอย่างสม่ำเสมอ ทั้ง กาย วาจา ใจ จะทำให้มีความสุข และมีจิตใจที่ดีงาม เป็นผู้ที่รู้จักที่จะฟังแล้วนำไปคิด ก่อนที่จะพูดเสมอ

อย่างไรก็ดี เพราะชีวิตคนเราเกิดมาล้วนต้องประสบพบเจอกับบุคคลทั้ง ๖ ทิศนี้อยู่แล้ว จึงไม่ใช่เรื่องใหม่ที่แปลกประหลาดแต่อย่างไร ซ้ำยังเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างมากเพื่อให้สามารถดำรงใช้ชีวิตและประพฤติปฏิบัติตัวตามหน้าที่ต่อ ทิศทั้ง ๖ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่องนั่นเอง

ปล.ขอขอบคุณนายทหารท่านนั้นที่ได้แนะนำในสิ่งที่ดีๆ ครับ By แก้ว

ทิศเบื้องบน “พระสงฆ์”

คือ ชายแก่
อายุตั้งแต่ 20 ปี
ออกบวชรักษาศีล
227 ข้อ
เพื่อกำพระนิพพาน
ให้แจ้ง

คือ ผู้ปลูกฝังพัฒนานิสัย
ใฝ่รู้ ใฝ่ดี
มีความรับผิดชอบ
และถ่ายทอดความรู้
แก่ศิษย์

ทิศเบื้องขวา “ครู”

ทิศเบื้องหลัง “คู่ครอง”

คือ หญิงและชาย
อยู่ร่วมกัน
ตามประเพณี

เพื่อน คือ ผู้คบหากัน
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
ชุมชน คือ สถานที่ที่กลุ่มคน
มาอยู่ร่วมกัน
และทำงานด้วยกัน

ทิศเบื้องซ้าย “เพื่อนและ ชุมชน”

ทิศเบื้องหน้า “บิดามารดา”

คือ ชายหญิงอยู่ร่วมกัน
ตามประเพณี แล้วให้กำเนิด
ต้นแบบกายมโนะยุ้ยแก่บุตร
อบรมเลี้ยงดูปลูกฝัง
นิสัยดี ๆ ให้แก่บุตร

ทิศเบื้องล่าง “เจ้านาย- ลูกน้อง”

เจ้านาย คือ
ผู้นำในการทำงาน
ลูกน้อง คือ
ผู้ปฏิบัติตามแนวทาง
ของเจ้านาย

ทิศ 6

คือ ความสัมพันธ์ของเรา
กับบุคคลรอบข้าง
ทั้ง 6 กลุ่ม เราอยู่คนเดียว
ในสังคมไม่ได้ ต้องพึ่งพาผู้อื่น
เราต้องสร้างความสัมพันธ์อันดี
กับบุคคลรอบข้าง

